

Türkçenin Öğretimine Dair Avrupa’da Yazılan İlk Dönem Eserlerine Bir Örnek: Paræmiæ Locmani Sapientis (Lokman Hekim’den Meseller)

Johannis Baptistæ PODESTA

Viyana: Typis Leopoldi Voigt, 1703, 199 sayfa

Ünal ALDEMİR¹

1. Öğr. Gör. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi, unal.aldemir@erdogan.edu.tr

Kitap İnceleme Book Review

10.5281/
zenodo.10428416

Geliş/Received: 10.11.2023

Kabul/Accepted: 25.12.2023

Yayım/Published: 30.12.2023

OPEN ACCESS

Öncesine dair teorik anlamda çeşitli görüş ve düşünceler olsa da genel anlamda 11. yüzyılda *Divânu Lugâti t-Turk* ile başladığı kabul edilen yabancı dil olarak veya yabancılarla Türkçe öğretimi (YTÖ) çalışmaları, sonraki yüzyıllarda, değişen tarihî şartlar ve farklılaşan ihtiyaçlara göre çeşitli coğrafi alanlarda çeşitli ürünler verilmek suretiyle bugüne kadar gelmiştir.

Bu alanda Batı coğrafyasında meydana getirilen eserlerin geçmişinin de 14. yüzyıla kadar uzandığı görülmektedir. “*Codex Cumanicus*’tan başlayarak ve gittikçe artan sayıda olmak üzere Batılılar, Türkler ve Türkçe ile ilgili gramer, sözlük veya hatıra kitapları yazdılar, Türk edebiyatının seçkin örneklerini ihtiva eden antolojiler hazırladılar, yayımladılar” (Duman, 2012, s. 10). 1303 yılında yazılan *Codex Cumanicus*’un dinî ve ticari amaçlarla hazırlanmış olduğu, içeriğine bakıldığında ise Türkçeye ait kıymetli bir malzemenin sunulduğu görülmektedir. *Codex Cumanicus*’tan başlamak üzere, Türkçeyi sadece öğretmek değil çeşitli kültürel unsurlarıyla tanıtmak üzere de yazıldığı anlaşılan ilk eserlerin meydana getirilişinde Türkçeye ve Türk topluluklarına duyulan ilginin yeri mühimdir. Bu ilgi, önceki yüzyıllarda Ebû Hayyân gibi meşhur Arap dilcilerini nasıl Türkçe eserler vermeye sevk etmişse aynı şekilde Megiser, Erpeni ve Meninski ile başta olmak üzere Batılı dilcilerin de Türkçe üzerine eğilmesine, bir ömür Türkçe araştırmalar yapmasına vesile olmuştur.

Batıda meydana getirilen ve Meninski ile zirveye ulaştığı ifade edilen (Dilâçar, 1970) bu ilk dönem eserlerinin en önemlileri şunlardır: *Codex Cumanicus*, 14. Yüzyıl (?). *Schiltbergers Reisebuch*, Augsburg, 1460. *Tractatus de Moribus, Conditionibus El Riequitia Turcorum (Türklerin Örf ve Adetleri, Durumları ve Bunlarla İlgili Türklü Konular Üzerine Bir Yazı)*, Urach, 1480. *De Turcarum Ritu Et Ceremoniis (Türklerin Örf ve Adetleri Hakkında Kısaca)*, Antverpia, 1544. *Regola Del Parlare Turcho Et Vocabulario De Nomi Et Verbi (Türkçe Konuşma Kuralları ve İsim, Fiil Sözlükçesi)*, 1553. *Grammatica Turchesca (Türkçenin Dil Bilgisi)*, 1611. *Institutionum Linguae Libri Quatuor (Dört Bölümde Türk Dilinin Esasları)*, Leipzig, 1612. *Rudimenta Grammatices Linvae Turcicae (Türk Dilinin Gramer Esasları)*, Paris, 1630. *Dittionaria Della Lingua Italiana Tvrchesca (İtalyanca-Türkçe Sözlük)*, Roma, 1607. *Vocabolario Italiana-Tvrchesco (İtalyanca-Türkçe Kelime Bilgisi)*, Roma, 1665. *Colloquia Familiaria Turcico Latina Seu Status Turcicus Loquens (Türkçe-Latince Dostane Konuşmalar veya Türkçe Konuşma Durumu)*, Köln, 1672. *Thesaurus Linguarum Orientalium Turcicae-Arabicae-Persicae (Doğu Dilleri Türkçe-Arapça-Farsçanın Hâzinesi)*, Viyana, 1680. *A Grammar Of Turkish Language (Türk Dili Grameri)*, Londra, 1709. *Elemens de la Langue Turque (Türk Dilinin Unsurları)*, İstanbul, 1790. *Gramatica Turca (Türkçenin Dil Bilgisi)*, Roma, 1794¹.

¹ Eserlere dair ayrıntılı bilgi için bkz. (Dilâçar, 1970; Yağmur, 2014; İnce ve Akça, 2017; Kartalhoğlu, 2021; Kartalhoğlu, 2022).

Bütün bu eserlerin hakkıyla tanınması Türkçe öğretimi konusunda Avrupa'da yapılan çalışmaların izini sürmek, Türkçenin gelişim seyrini ortaya koymak bakımından elzemdir. Yukarıda verilen eserlerle ilgili birçok akademik çalışma bulunmaktadır. Biz de bu çalışmada Türkçe adına Avrupa'da bahsi geçen dönem içinde ortaya konulan eserlerden olmasına rağmen bilim dünyasında henüz tanıtılmamış bir eseri temel özellikleri bakımından tanıtmaya gayret edeceğiz.

Eserin kapak sayfasındaki bilgiler şu şekildedir:

أمثال لُقْمَانَ الْحَكِيمِ (amṭālu luḳmāna'l-ḥakīmi)

Paræmiæ Locmani Sapiientis²

Ex Grammatica Arabica Clariæſſmi³

Viri Thomæ Erpenii

Expenſis Johannis Baptistæ Podesta, Conſtantinopoli per literatum Perſam perſicè per literatum Turcam turcicè redditæ

Curâ

Perilluſtris ac Doctiſſimi Viri Domini

Joannis Adami Lacheuiz

Sac. Cæſ. Regiaq; Majeſt. Orient. Ling. Secreterii

Aduſum ſtudentium linguæ Orientalibus

Similitudo mirum in morum inſtruit&quandam imaginem fubjicit animo.

Lexic. Furid. Calu.

Viennæ Auſtriæ, Typis Leopoldi Voigt, Anno 1703.

Paraemiae Lokmani Sapiientis (Lokman Hekimden Meseller) adlı söz konusu eser, 17. yüzyılın sonu 18. yüzyılın başında kaleme alınmıştır. Eser, Latince-Arapça, Latince-Farsça ve Latince-Türkçe olmak üzere dört dillidir ve “dil oğlanları okulu”nda okutulmak üzere hazırlanmıştır.

Türkçe adına Batı'da meydana getirilen ilk eserlerde çok dilliliğe ilk olarak *Codex Cumanicus*'ta rastlanmaktadır. Bilindiği gibi bu eserde hem kaynak dil (Latince, Almanca) hem de hedef dil (Türkçe/Kıpçakça/Kumanca) birden fazladır. Kaynak dilin Latince olduğu birinci bölümde kelime listesi üç dilli (Latince, Türkçe, Farsça) olarak düzenlenmiştir. Sonraki eserlerde uzun bir süre böylesi birçok dilliliğe rastlanmamaktadır. 17. yüzyıldan sonra çok dilli eserlerin kullanılışı *Codex Cumanicus*'ta kullanılışından başka sebeplerle yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu dönemde, bir yandan Osmanlı Devleti'nin siyasi olarak Avrupa'da meydana getirdiği etki dolayısıyla Avrupa'da Türklere duyulan merakın zirveye ulaşması; öte yandan da Osmanlıcanının yapısı ve oryantalist çalışmaların etkisi, erken dönem eserlerini kaleme alanları, Türkçenin öğretilmesi için iki doğu dilini daha (Arapça ve Farsça) işe koşmaya sevk etmiştir. Meninski'nin sözlük düzeyinde ortaya koyduğu üç doğu dilini (Osmanlıcanının etkisiyle Türkçe, Arapça, Farsça birlikte düşünülmektedir. Türkçenin dil bilgisi işlenirken dahi Arapça ve Farsçanın dil bilgisi kurallarına bu bağlamda yer verilmektedir.) birlikte yansıma usulü, metin esaslı olarak ilk defa bu eserde karşımıza çıkmaktadır.

Meninski'de ifadesini bulan ve ele aldığımız esere de yansıyan durum ve anlayış, şüphesiz belli bir sürecin sonucunda olgunlaşmıştır. Erken dönem eserlerinin ilk örneklerinin ilmî bir disiplinle yazıldığı ve ilmî çalışmalarda güvenilir kaynaklar olduğu söylenemez; zira bu eserlerin çoğunlukla ya dinî veya siyasi propaganda için yazıldığı, yazarlarının eserlerinde; okuyucu çekmek, Avrupalı okurların Türklere dair merakını tatmin etmek gibi amaçlara yöneldiği görülmektedir. Bu eserlerin yazarları (William Lithgow, Nicolas de Nicolay, Schiltbergers, Georgievich) çoğunlukla bilimsel disipline yabancı tüccar, seyyah veya sefaret görevlileridir. 17. yüzyıldan sonra temelinde ya sömürü ya akademik merak ya da her ikisi birden olan oryantalist bakış açısıyla ortaya çıkan ilk araştırmacılarla (William Bedwell (1561-1632), Edmund Castell (1606-1685) ve Edward Pockocke (1604-1691)) birlikte; belgeye dayalı, derinlemesine yapılan çalışmalara yönelme değer kazanmaya başlamıştır. Bu eğilimin öncülerinden olmak üzere; Guillaume Postel'in *De Orbis Terrae Concordia* (1554), Konrad Gessner'in *Mithridates de Differentis*

² Eserin aslı için bkz. (URL-1).

³ Eserin aslı için bkz. (URL-2).

*Linguis*⁴ (1555), William Bedwell'in⁵ *A Treatise Concerning the Turks and the Turkish Language*⁶ (1614), Claude du Vigneaud'un *Dictionarium Turcico-Latinum*⁷ (1657) Johannes Heinrich Hottinger'in *Thesaurus Philologicus*⁸ (1659), adlı eserinde İbranice, Arapça ve öteki Doğu dilleriyle birlikte Osmanlı Türkçesi de ele alınıp incelenmiştir. Gelişen bu anlayışla ilk dönemlerde daha çok sözlük ve dil bilgisi alanlarında yoğunlaşan çalışmalar, daha sonra bahse mevzu eserin kaynağı gibi edebî eserlerin tanıtılması ve Avrupa dillerine tercüme edilmesiyle çok daha geniş bir çerçeveye ulaşmıştır. Sonraları, örnek olarak Antoine Galland'ın oryantalist bir bakış açısıyla Fransızcaya tercüme ettiği *Mille et Une Nuits (Binbir Gece Masalları, 1704-1717)* gibi bazı çalışmalar, Avrupa'da Doğu kültürüne dair ilgiyi artırmış ve oryantalist çalışmalara ivme kazandırmıştır.

Eser, Osmanlıcanın klasik dönemi olarak kabul edilen bir dönemde (Tulum, 2011, s. 17) vücuda getirilmiştir. Bu dönem gerek Anadolu Türkçesinin gerekse onun Batı dünyasında bilinen yüzü olan İstanbul Türkçesinin gelişme sürecinde dönüm noktası olarak kabul edilmektedir.

Eser, tarihi olarak ise II. Viyana bozgununun (1683), bozgun sonrası başlayan ve 16 yıl süren kutsal ittifak savaşlarının (1683-1699) yaşandığı, duraklamanın başlangıcı olarak kabul edilen Karlofça Antlaşması'nın (1699) imzalandığı önemli olayları kapsayan, Avrupa'yla savaşlar ve antlaşmalar dolayısıyla yoğun bir münasebetin olduğu bir döneme rast gelmiştir.

Eserin adında bahsi geçen meseller, Avrupa'da ilk olarak Arapça biçimleriyle Thomae Erpenii tarafından 1615 yılında yazılan *Locmani Sapientis Fabulae Et Selecta Qvaedam Arabvi Adagia*⁹ (أمثال لقمان الحكيم و بعض اقوال العرب) (*Lokman Hekimden Meseller ve Bazı Arap Atasözleri*) adlı çalışma dolayısıyla tanınmıştır (Kallek, 1995, s. 306). Bu çalışmada Erpenii, Arapça 37 kıssayı, Latince tercümeleriyle art arda vermiştir. Eserde kıssaların ardından 100 adet de seçme Arap atasözü yer almaktadır. Atasözlerinin de aynı şekilde Latince verilmektedir. Tercüme haricinde eserde Latince bazı açıklamalar da yer almaktadır. Bu açıklamalar, dil öğretimiyle ilgili değil; kapalı olduğu düşünülen anlamların izahıyla ilgilidir. Bu eserin yazarı olan Erpenii, yukarıda bahsi geçen "Bedwell'in en kabiliyetli öğrencisidir ve Avrupa'da doğu dilleri üzerinde akademik anlamda çalışan ikinci neslin en önemli temsilcilerinden biridir. Kendisinin bu eser haricinde Arapça ve Farsça ile ilgili birçok çalışması mevcuttur" (Erpenii, 1615; Topuzoğlu, 1992, s. 389).

Lokman Hekimden Meseller adlı eser, kapak sayfasında da görüldüğü üzere, Johannis Baptistae Podestà tarafından 1703 yılında basılmış olsa da içindeki Türkçe malzemenin sorumluluğu, Johann Adam Lachowitz'e aittir. Podestà, mesellerin Arapçalarını Erpenii'den alsa da ondan farklı olarak kaynak metin ile tercüme metni ardı sıra değil bakışımı olarak vermiş ve bunu; Arapça-Latince, Farsça-Latince ve Türkçe-Latince olmak üzere üç dilde uygulamıştır. Kendisinin eserin önsözünde de belirttiği üzere, meselleri, söz konusu üç dilden Latinceye tercüme ederken "dillerin ifade zenginliğini, farklılığını yansıtacak bir yol" izlemiştir. Bunun için mesellerin her üç dildeki metinlerini ayrı ayrı ele alarak Latinceye tercüme etme yolunu seçmiştir. Arapça metinler konusunda Erpenii'nin eserindeki Arapça biçime bağlı kalmış; Farsça ve Türkçe metinler için bu diller konusunda dönemin uzman isimlerinden biri olan, eserin kapağında "yüce majestelerinin doğu dilleri sekreterliğinin ikinci şefi" olarak tanıtılan Joannis Adami Lacheuiz'ten yardım almıştır. Yine kapaktaki bilgiye göre Lacheuiz, İstanbul'da okuma yazma bilen bir Türk ve Fars'tan Türkçe ve Farsça metinleri kayda geçirme konusunda yardım almıştır.

Lacheuiz, Habsburg sarayında otuz yıl hizmet etmiş bir babanın ve kuvvetle muhtemel saray kökenli bir annenin oğludur. Kendisi babasının ölümünden sonra ve annesinin aracılığıyla saray hizmetine girmiş ve ölünceye kadar çalkantılı bir dönemin yoğun diplomatik faaliyetlerinde önemli görevler üstlenmiştir. Lacheuiz, ele aldığımız eserin asıl sahibi olan Podesta tarafından 1674 yılında, devletin İstanbul'daki resmî faaliyetlerinde görev alacak mütercimleri yetiştirmek için kurulan Doğu Dilleri Semineri (Seminar für Orientalische Sprachen) 'nin ilk öğrencilerindendir.

⁵ W. Bedwell bütün hayatını adadığı Arapçayı ne kadar seviyorsa Müslümanlık'tan da o kadar nefret ediyordu (Hamilton, s. 67). Yaşadığı çağda Arapça bilinen, merak edilen bir dil değildi ve ayrıca Kur'an dili oluşundan dolayı nefret topluyor, Türkler'in gittikçe kuvvetlenerek Hıristiyanlığa karşı en büyük tehdit unsuru haline gelmeleri de bu nefreti artırıyordu. Arapçayı öğrenmenin gereği hakkında ileri sürdüğü gerekçe, Arap dilindeki Hıristiyanlığa dair metinlerin İngiliz kilisesi ümelerine uygun olduğu görüşü idi. Bu iddia, daima Roma kilisesinden farklı bir mevkide görünmeyi isteyen İngiliz kilisesi tarafından benimsendi; böylece Bedwell kendisinin devamlı surette Kur'an dili Arapça ile ilgilenmesine de geçerli bir sebep bulmuş oldu. Ortaçağ Avrupası'nda Arapça öğrenmenin lüzumu hususunda ileri sürülen çeşitli sebeplerden en fazla rağbet göreni, Hıristiyanlık propagandası için Arapçadan istifade edilmesi gerektiği fikri idi. Esasen Viyana Konseyi 1311'de aldığı bir kararla bu maksat için Paris, Oxford, Bologna ve Salamanca üniversitelerinde Arapça kürsüleri kurulmasını teklif etmişti. Her ne kadar bu kürsüler o zaman kurulamadıysa da bu ideal yaşadı ve gelişti. Nitekim bu fikrin zihinlerde yeniden canlanmasına sebep olan Bedwell'in en kabiliyetli öğrencisi Hollandalı Thomas Erpenius, 1613'te Leiden'de yaptığı Arapçaya dair çalışmalar hakkındaki bir konuşmasında bu idealin, "mükemmel Arapça bilen, iyi yetişmiş, kültürlü kişiler tarafından Müslümanların din değiştirmelerini temin etmek" olduğunu ifade etmiştir. O dönemde Arapçanın misyonerlik faaliyetlerine yönelik amaçlarla öğrenilmek istenmesinin yanında Ortadoğu Hıristiyanlarının bilgi ve görgülerini artırmak gibi kültürel ve Ortaçağ İbrâncisi ile yazılmış olan Tevrat'ı ve hahamların buna yazdıkları şerhleri daha iyi anlayabilmek için de ilmî-dini amaçlarla öğrenilmesine ihtiyaç duyuluyordu. Bu durumu Bedwell de görmüş ve özellikle İbrânce için Arapçadan istifade etmek gerektiğini savunmuştur (Topuzoğlu, 1992).

⁶ Bedwell, Osmanlı Türkçesini ve Türk kültürünü ele alan bir çalışmadır. Osmanlı Türkçesinin dil bilgisi ve kelime dağarcığına dair bilgiler içerir.

⁷ Bu sözlük, Osmanlı Türkçesini Latinceye çevirmek için hazırlanmış bir kaynaktır. Osmanlı Türkçesindeki kelime ve ifadelerin Latince karşılıklarını sunar.

⁸ Bu eser, İbranice, Arapça ve diğer Doğu dilleri üzerine dil bilimsel bir çalışmadır. Hottinger, Osmanlı Türkçesini de ele alır ve dil bilgisi kurallarını inceler.

⁹ Eserin aslı için bkz. (URL-3).

İstanbul'a ilk olarak 1678'de gelmiş, 30 Ekim 1679'da resmî olarak başladığı saray hizmetini 1709 yılına kadar devam ettirmiştir. Hayatıyla ilgili bilgilere dolaylı olarak (başkalarıyla ilgili kaynaklar veya resmî yazışmalar) ulaşılan Lacheuiz, bahsi geçen yıldan ölünceye kadar resmî tercümanlık görevini farklı kademelerde de olsa icra etmiş, ne Türkçeyle ne Türklerin payitahtıyla bağlantısını koparmıştır. Resmî yazışmalardan onun Estergon kuşatmasında (1683), Buda ve Peşte kalelerinin geri alınması faaliyetlerinde (1684-1686), resmî heyetin başında Avusturya imparatorunun ve Sultan'ın huzurunda (1689), Karlofça barış görüşmelerinde (1699) görev aldığı görülmektedir. Baş tercüman Lacheuiz, son olarak 1707'de Keçkemed'de (Kecskemét/Macaristan), güvenli bölgede, 55 Müslüman ve Rum tüccarın öldürülmesi olayı ile ilgili olarak Habsburg'un İstanbul'daki daimi mukimi Michael Talman tarafından Karlofça Antlaşması'na istinaden kurulan komisyonun başkanlığını yapmış, komisyonun yürüttüğü müzakerelerin neticelenmesinden kısa bir süre sonra Temmuz 1709'da ölmüştür¹⁰.

Eserde yer alan mesellerin Arapça biçimleri, kaynağa (*Grammatica Arabica*) bağlı kalınacak şekilde dizilmiştir. Öteki metinler ise (Erpenii'nin eserindeki Arapça metinlerin Latince karşılıkları da dahil olmak üzere) yazarın önsözde belirttiği üzere ilgili dildeki anlamı yansıtmak üzere yeniden ayrı ayrı Latinceye tercüme edilmiştir. Latince metinlerde kapalı olduğu düşünülen bazı ifadeler parantez içinde verilen başka ifadelerle desteklenmiştir. Örnek olarak; Türkçe, “cümlesi helâk olurlar” ifadesinin Latince karşılığı şu şekilde verilmiştir: *universitascorum (omnes) occisionem fecerunt (occiderunt) cümlesi (tümü) helâk olurlar (ölürler)*.

Eser, Romalıların ve Macarların Kralı, Avusturya Arjidükü I. Joseph'e yönelik olarak yazılan bir ithaf metniyle başlamıştır. Podesta'nın burada Osmanlı padişahlarının övülmesinde kullanılan sıfatı (ظَلُّ اللهُ فِي الْأَرْضِ) özellikle vurgulayarak ve Arap alfabesiyle kullanması dikkate değerdir.

İthaf metninden sonra okuyucuya yönelik bir de açıklama metnine yer verilmiştir. Bu metinde, söz konusu çalışmanın daha önce yapılan dil bilgisi çalışmalarına katkı sunmak üzere hazırlandığı, her dile ait metnin dillerin kendine has yapısını yansıtmak şeklinde Latinceye tercüme edildiği, anlaşılması güç görülen yerlerle ilgili parantez içerisinde açıklamalara yer verildiğinden bahsedilmiştir.

noni hinc in fœderis in univertat, ne regiam salutem meo vobis, ad ILLUDS tam mifericordiam vobis illas D'ANTIS Giv- riam et ad univertat regiam salutem applicat, ut quod gloriosus, quem dicitur a DEO habere dicitur pacis, ad pedis illas, (ut univertat salutem meo) qui est
Zill'Vilahi phill'antri Umbra
DEI in terra hinc dicitur dicitur, ut Eni iuxta a DEO ha- dicitur fœderat applicat: dicitur etiam quod vobis humil- itate, ne ad dicitur Regie Majestatis Regie Pater- nitatis illas dicitur Gloria Dei ad regiam meam, ut cum me atatis ratio de hoc mortali mundo ad immortalis vite fa- ram reuocaretur, fœderat meam salutem ad meo: DEE gloriato per contritionem amaram, Mahomediana caritate profertur dicitur, Mahomediana fœderat pax ad Dicitur nam propagandam gloriam dicitur, et ad infidelium anima- rum ad salutem amaram fœderat caritate mahomediana, que opati, ut fœderat, qui vobis vobis ad vobis salutem salutem salutem
Sacra Regie Majestatis
Veltre

Humilis et obsequiosus

Josueo Regioe Pater

İthaf ve önsözden sonra yukarıda bahsi geçen 37 mesel, Arapça-Latince, Farsça-Latince ve Türkçe-Latince olmak üzere bakışumlu bir şekilde art arda verilmiştir. Buradaki metinlerde, yazarın önsözde vurguladığı üzere, her bir dilin anlatım özellikleri dikkate alınmış, kelime tercümesi değil meselin her bir dile has anlatım biçimi ortaya konularak Latince tercüme o biçime uydurulması tercih edilmiştir. İlk meselin adından hareketle bu durum örneklendirilebilir:

Farsça-Latince: Leo & duo Tauri

اسد و سوران.

Arapça-Latince: Fabula Leonis Taurorum

افسانة شير وكأوان.

Türkçe-Latince: Cum Leone Taurorum paramiaeft

آرسلان ايلة اوكزلر متلپدر.

Girişten sonra başlamak üzere eserin sayfaları Arap rakamlarıyla numaralandırılmıştır. Bu numaralar haricinde, eserin sekiz sayfadan oluşan formları, “A”dan başlamak üzere harfli sistemle gösterilmiştir. Örnek olarak; birinci formanın ilk sayfasına “A” yazılıp ikinci sayfa boş bırakılmış, üçüncü sayfasına A2 yazıldıktan sonra geri kalan beş sayfa yine boş bırakılmıştır. Böylece hem sayfa hem varak hem de forma numaraları kayda alınmıştır. Ayrıca eserin adı birinci sayfada bütün halinde verildikten sonra eserin geri kalanında çift rakamlarda birinci kısmı (PARÆMIÆ); tek sayfalarında, ikinci kısmı (LOCMANI SAPIENTIS) üst bilgi mahiyetinde verilmiştir. Arapça-Latince ile başlayan her bir mesel ise Roma rakamıyla numaralandırılmıştır.

Sayfa düzeniyle ilgili bir özellik de sayfa sonlarında kılavuz kelimelerin (sonraki sayfanın ilk kelimesinin halihazırda okunan sayfanın sonuna eklenmesi, catchword) eklenmesidir.

Eser üç dilde metinler ve bunların Latinceye tercüme şekli düzenlenmiştir. Yazarın müdahalesi yukarıda bahsedildiği gibi anlaşılabilirliği düşünülen kelimelere yönelik parantez içinde verilen tek kelimelik açıklamalar ve yalnızca bir yerde Arapça bir kelimenin yanlış okunuşuna dair kısa bir izahtan ibarettir.

Ana metin haricinde eserin sonunda baskıda hatalı çıkan kelimelere dair bir yanlış-doğru listesi (EBRATA SIC CORRIGE) de yer almaktadır. Buradaki 25 maddeden iki tanesi Türkçe yazım hatalarına hatalarına dairdir.

¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. (Tóth, 2019).

Genel ağda kaynakçada verilen açık erişim adresinden ulaşılabilecek eserin içeriğinde yer alan metinler ve bunların dil unsurlarının tarafımızca yürütülen başka bir çalışmanın konusu olduğunu belirterek eserden bir meselin hem aslı hem de çeviri yazı ile dizilmiş biçimini aşağıda sunacağız:

kaplubağa ile tavuşan meşelidür kaplubağa ile tavuşan bir kerre yügreklikde yarışurlardı emdi aralarına bir tağı hudüd kodılar ol tağa kanqısı evvel kelür göreler bu kerre tavuşan ziyâde yügrekliğine ve hiffetine i'timâdından ötüri yolda uyuklayub bir yerde yatub uyudu kaplubağa ise kendü ağırlığını bilmegile aslâ bir yerde karar étmeyüb gide gide tavuşan uyuhudan uyanınca ma'hüd tağa vâsıl oldu bu etnâda tavuşan uyanub koşâ koşâ tağa keldükde kaplubağayı anda buldı nedâmet ve pişimânlık çekdi ammâ şoñ pişimânlık fâ'ide étmey bu meşel aña münâsibdür ki iki kişi cenk étseler biri da'if ve biri kaviiyy olsa ol da'if kimse kendü nefesine havfından ötüri uyumayub kendü nefisini hıfz éder ammâ kaviiyy olan kimesne kendü kuvvetine mağrûr olmağ-ıla çok kerre vâki' olur ki da'if kaviiyye gâlib olur kaviiyyün süstliği ve takşiri sebebiyle şoñra dönüb çok pişimân olur.

Kaynakça

- Dilâçar, A. (1970). 1612'de Avrupa'da yayımlanan ilk Türkçe gramerinin özellikleri. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 18, 197-210.
- Duman, M. (2012, Kasım 5-6). *Uluslararası Türkçenin batılı elçileri sempozyumu açılış konuşması* [Sözlü Sunum]. Uluslararası Türkçenin Batılı Elçileri Sempozyumu, İstanbul, Türkiye.
- Erpenii, T. (1613). *Grammatica Arabica*. In Officina Raphelengiana.
- İnce, Y. ve Akça, B. (2017). Osmanlı döneminde Latin harfleriyle Türkçe yazılan eserler ve yazarları. *Erdem*, 0(73), 5-42.
- Kallek, C. (1995), Erpenius, Thomas. TDV İslâm Ansiklopedisi (Cilt 11, s. 306.). TDV.
- Kartallıoğlu, Y. (2021). *Osmanlı konuşma dili*. Türk Dil Kurumu.
- Kartallıoğlu, Y. (2022). *Stambul'dan İstanbul'a: Osmanlı Türkçesi telaffuz kayıtları*. Türk Dil Kurumu.
- Topuzoğlu, T. R. (1992). Bedwell, William. TDV İslâm Ansiklopedisi (Cilt 5, s. 338-339). TDV.
- Tóth, H. (2019). *Thirty years in the service of the Habsburgs: Insight into the devoted work of the Turkish dragoman (interpreter) Johann Adam Lachowitz (1678–1709) Fons-Forrászkutatás És Történeti Segédtudományok*. In Press.
- Tulum, M. (2011). *17. yüzyıl Türkçesi ve söz varlığı*. Türk Dil Kurumu.
- URL-1: Paræmiæ Locmani Sapiientis. (1703). 10 Kasım 2023'te https://archive.org/details/bub_gb_BOjCb0gQhv0C/page/n3/mode/2up adresinden edinilmiştir.
- URL-2: Grammatica Arabica. (1613). 10 Kasım 2023'te https://books.google.com.tr/books?id=OQ5cAAAaAAJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false adresinden edinilmiştir.
- URL-3: Locmani Sapiientis Fabulae. (1615). 10 Kasım 2023'te https://books.google.com.tr/books?id=aqJFAAAaAAJ&pg=PP1&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false adresinden edinilmiştir.
- Yağmur, Ö. (2014). Erken dönem Türkçe transkripsiyon metinleri ve bunların dil araştırmaları açısından önemi. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 0(4), 201-217.

SAPIENTIS LOCMANI	۱۰۵
comedit, (delere & penitudine seruatur)	خوردن
at utilitatem non facit.	اما نایده نشتند
<i>Turcicæ.</i>	
Cum teltudine Lepus	قبیلو بده ایله طارشان
Paræmia est.	منقولدی
Cum teltudine Lepus	قبیلو بده ایله طارشان
quadam vice in celeritate cursus	بوتور بویوتور تیلکده
concertavit. ergo	تاریشورتوری ایمدی
inter se	آز آرینده
quendam montem	بیر طامی
terminum constituerunt.	حدوتون قیودیلر
Ad illum montem quis eorum	اول طامده قنغیسی
prius veniet, videbunt.	اول تلور کوره تر
hac vice (tam) lepus nimis	بوتور بویوتور طارشان زیانده
ad agilitatem suam,	بوتور تیلکته
	O &le